

Bár könyveket és számos cikket is írt – mindenekelőtt tanár volt, pedagógus. Életműve ezer és ezer kisebbségi létbe nyomorított magyar diák tudásában, erkölcsi helyállásában élt és él tovább, mert hivatása ellenére nem a szavak, hanem a példaadó tettek, a konok kitartás embere volt.

Száz éve, a végzetes első világháború kitörésének évében született, a Trianon előtti magyar határokon is kívül, és alig egy éve fejezte be hosszú, küzdelmes földi pályáját. Megilletődve idézem fel első magyartanárom és osztályfőnököm, Sántha Alajos emlékét.

Nemzetének napszámosa

HUDY ÁRPÁD tárcája

A bukovinai Istensegítsen született 1914-ben. 1930–35 között a Gyulafehérvári Hittudományi Akadémia, 1936–39 között a Kolozsvári Ferdinánd Király Egyetem hallgatója. 1940-től a Csíksomlyói Tanítóképző Intézet tanára 1948-ig, amikor a román kommunista hatóságok – oly sok más magyar egyházi iskolával együtt – megszüntetik a székelység e kulcsfontosságú intézményét. Ekkor kerül (talán kényszerkihelyezéssel?) Aradra, ahol előbb középiskolában, majd elemi osztályokban tanít magyart, németet, orosz. 1974-ben megy nyugdíjba, 1988-ban Magyarországra települ át, testvéreihez.

„Egy bukovinai székely írástudó: Sántha Alajos” című írásában Fábíán Margit többek között így emlékezik meg róla a Bukovinai Székelyek Országos Szövetségének honlapján (<http://www.bukovina.hu/2013/04/egy-bukovinai-szekely-irastudo-santha-ala...>):

„Tizenhárman voltak testvérek, ebből tízen élték meg a felnőttkort. Tizennyolc hold (9 fálcsa) földön gazdálkodtak, ez Bukovinában jómódnak számított, de a sok gyermek között felosztva mégis

kevésnek bizonyult. Ezért a szülők taníttatták a fiúkat. A legkisebbet és a legnagyobbat felsőbb iskolába küldték, a többi valamilyen mesterséget tanult. A legnagyobb, Sántha Pál pap lett, a budapesti egyetem hittudományi karán végezte tanulmányait. 1923-tól 1962-ig Kanada Stockholm nevű városában az ott élő magyarok között lelkipásztorkodott. Templomépítő és közösségformáló tevékenységére ma is nagy elismeréssel emlékeznek Kanadában. (...)

Már diákkorában érdekelte népe, a Bukovinában élő kis magyar népcsoport története. Kisebb tanulmányai már 1936-tól megjelentek a különböző erdélyi újságokban, így a Paál Árpád által szerkesztett Magyar Lapokban, a Katolikus Világban és a Székelyudvarhelyen megjelenő Székelységben. Elsőként mutatta be Cacicát /Kácsika/, a bukovinai katolikusok és a bukovinai székelyek nagy hírű búcsújáró helyét. Két cikkében írt Mártonffi Mórról, a bukovinai székelyek első papjáról, akinek elévülhetetlen érdemei voltak a székelyek letelepítésében. (...)

A 19. század elejétől olvashatunk hosszabb-rövidebb beszámolókat a Bukovinában élő székelyekről. (...) Az első könyvet, amely átfogó, részletes képet ad a népcsoport 165 éves történetéről, Sántha Alajos írta 1942-ben, Bukovinai magyarok címen. Könyvének anyagát a kolozsvári és a csernoviczi egyetem könyvtárában gyűjtötte össze. 118 nyomtatásban megjelent tanulmányt, 11 kéziratot és 16 adatközlő szóbeli elbeszélését használta fel könyve megírásához. Ez is mutatja, milyen alapos munkát végzett. Ő az első, aki a csernoviczi egyetem könyvtárában lévő német nyelvű forrásokat felkutatta, és könyvében felhasználta. De felhasznált minden tudósítást, beszámolót, levelet, tanulmányt, riportot, amit a bukovinai magyarokról írtak valaha, vagy a történelmükkel kapcsolatba hozható. Tanulmányozta még Bukovinában a plébániákon fellelhető anyakönyveket, és a papok által írt különféle feljegyzéseket.”

Azt már egyik tanítványától és későbbi tanárkollégájától, kedves matematika- és fizikatanárnőmtől, Hallay Ilonától tudtam meg, hogy anyaországi áttelepülése után két könyvet is írt könyvtári kutatásai alapján kanadai bátyja ázsiai missziós útjairól. Ázsiai utak! Hiszen Sántha tanár úr adta kezembe hetedikes koromban külön, személyre szóló házi olvasmányként – az aradi születésű – Korda István A nagy út című, kitűnő életrajzi regé-

nyét Kőrösi Csoma Sándorról. Mennyire hasonlított nagy székeley elődjére nemcsak külsejében, de jellemében, modorában is!

Magam előtt látom szikár, aszkétikus alakját, amint a két tanóra közti szünetben óriási, kimért léptekkel halad lefelé a Kossuth utcán, az Aradi 5-ös Számú Általános Iskola patinás főépületétől a szomszédos Kórház utcai melléképületig. Hosszú, szegényes kabátjának szárnyai lengve követik, kezében kopott, mindig tömött bőr aktatáskája, hóna alatt a fél asztallapnyi osztálykönyv. Amint befordul a sarkon, osztályunk megfigyelői az egykori villa súlyos kapuja mögül bezsibonganak a tanterembe: Jön!

Magyaróráin mindent apróra tudni kellett: nyelvtani szabályokat, ragozásokat, helyesírást, életrajzokat, irodalmi meghatározásokat, a hexameter verslábait, a számtalan felmondandó népballadát, elbeszélő és lírai költeményt. Kisdíákként nem tudhattam, később tudatosult bennem, hogy nem elemi iskolai szinten, hanem legalább „középiszkolás fokon” tanított. De még az egyetemen is sokszor hasznát vettem mindannak, amit alapos óráin megjegyeztem. Bár szigorú volt, sokszor egyenesen mord, még a rossz tanulók sem utálták. Tiszteltük, és büszkék voltunk rá, hogy ő tanárunk – de titokzatos zárkózottsága ennél közelebb senkit sem engedett hozzá. Pap volt azelőtt, hallottam egyszer, talán anyámtól. Meg azt is tudtuk, már csak beszéde alapján is, hogy nem tősgyökeres aradi. Kuncogtunk, amikor azt mondta: „Idefigyelj, te leánka!” „Tedd be az ablakot!” – szólt oda valamelyikünkhöz, és mi értetlenül néztünk össze. Némi tanácsstalanság után a megszólított kiment, és tétovázva becsukta az ablakot.

Klasszikus osztályfőnöki órákat tartott, ógörög és római példázatokkal, erkölcsi tanulságokkal, illemtannal. Vallásról, hitről vagy kisebbségi gondjainkról elvéteve sem ejtett szót – de az akkor kötelező világnézet bármiféle propagálásától is hűvösen tartózkodott. Viszont minden év végén betanult az osztály egy színdarabot, hetekig próbáltuk órák után a Ludas Matyit vagy A kolozsvári bírót. Sántha tanár úr magyar népdalokat épített be a szövegekbe, ismeretlen, szép dallamokat és szövegeket tanított meg nekünk, nagyvárosi gyerekeknek. (Mondanom sem kell, hogy énekórán ezeknek hírét sem hallottuk, hallhattuk.)

látható, ha félrevezető román feliratokkal is – vagy az újaradi temetőbe, hogy megmutassa nekünk a világ legöregebb huszárának sírhelyét. (Skultéty László akkor még ott aludta örök álmát, nem is sejtven, hogy hamvai egy szép napon „szárnyra kelnek” a szlovák légierő gépén, és ő egy másik, korábban nem is létezett hadsereg vitéz katonaőseként kezd új életet.) Osztálykirándulásaink Nagyszalontára, Arany János szülőhelyére vezettek, vagy Arad-Hegyalja nevezetes helyeire: Világosra, Solymosra, Lippára. Mi ilyenkor sportosan öltöztünk, hátizsákot vittünk, ő szokott ruhájában, cipőjében és elmaradhatatlan akatáskájával rőtta velünk a hegyet-völgyet fáradhatatlanul.

És ilyenkor nevetett is velünk, felszabadultan hallgatta diáktrefáinkat. A Kárpátok szelíd nyugati nyúlványai talán eszébe juttatták távoli szülőföldjét, ifjúkorának erdélyi helyszíneit. Amikor pedig a híres búcsújáróhely, a ma már alig emlegetett Máriaradna temploma mellett haladtunk el, bizonyára elmondott magában egy-két imádságot, és bukovinai népének Máriakegyhelyére, Kácsikára gondolt.